

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 17 augusti 1914 kl. 10 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder*), von Geijer, Kjellén, Stadener, Olof Olsson, von Mentzer, Skarstedt, greve A. Hamilton, Aug. Ljunggren, Magnusson i Tumhult, Ericsson i Vallsta*), Räf*), Waldén, Leander, Lundström från Göteborg, Kropp*), Hallén och Karlsson i Mo.

*) Ej närvarande vid utskottets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 243, hava herrar *Hj. Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, Viktor Larsson, Bernh. Eriksson, Nils Persson, E. Palmstierna, V. Rydén* och *Rick. Sandler* hemställt, »att riksdagen för sin del måtte antaga som vilande till grundlagsenlig behandling

I. Beträffande § 16 riksdagsordningen följande ändrade lydelse av nämnda paragrafs första stycke:

Valrätt till andra kammaren tillkommer en var välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, varunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.

II. Beträffande § 19 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 5 saml. 22 häft. (Nr 27.) 1

III. Beträffande § 9 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i första kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.»

Tillika hemställes, att vederbörande utskott, i händelse av bifall till ovanstående förslag, ville vidtaga den jämkning i formuleringen jämväl av andra paragrafer i grundlagarne, som kan bliva en följd av förslagen.

Angående de skäl, motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan, hänvisar utskottet till motionen.

*Utskottets
yttrande.*

Ifrågavarande motion, vilken innebär ett återupptagande av de av herr Branting m. fl. vid tidigare riksdagar framlagda förslag till författningsrevision, avser beträffande andra kammaren en utsträckning av valrätten till en var välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, vilken fyllt tjuguet år och icke står under förmynderskap eller fattigstyrelsens målsmansrätt, ävensom upphävandet av det s. k. bostadsbandet samt införande av valbarhet jämväl för kvinnor. I fråga om första kammaren åter påyrka motionärerna upphörande av de för valbarhet stadgade censusbestämmelser, sänkning av valbarhetsåldern till trettio år samt införande av valbarhet för kvinnor.

I vad den förevarande motionen har avseende å frågan om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor, har utskottet upptagit densamma till behandling i annat sammanhang, och hänvisar utskottet beträffande denna del av motionärernas hemställan till sitt utlåtande nr 28.

I fråga om motionärernas förslag i övriga delar har utskottet icke av de i motionen anförda skäl funnit sig övertygat om behovet eller önskvärheten därav, att de grunder för den politiska rösträtten och valbarheten, som genom 1907—1909 års rösträttsreform blevo fastslagna, upphävas eller förändras.

Ehuru utskottet anser nämnda grunder i allt väsentligt böra bibehållas orubbade, finner utskottet dock, att ett av de i den förevarande motionen framställda reformkraven är värt ett visst beaktande. Utskottet åsyftar härmed de anmärkingar, som i motionen riktats mot det s. k. fattigvårdsstrecket, d. v. s. bestämmelsen i § 16 b) riksdagsordningen, att den, som häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutet kalenderår av fattigvårdssamhälle tilldelats honom själv, hans hustru eller minderåriga barn, går förlustig sin rösträtt. Redan under rösträttsfrågans tidigare behandling var formuleringen av ifrågavarande

bestämmelse omtvistad, och vid framläggandet av 1906 års rösträttsproposition framhöll departementschefen vissa betänkligheter emot densamma. Den upptogs emellertid av honom i propositionen och intogs därefter också i 1907—1909 års rösträttsreform. Erfarenheten av stadgandets tillämpning torde emellertid hava ådagalagt, att de tidigare hysta betänkligheterna icke saknat all grund. Det lär nämligen hava visat sig, att bestämmelsen verkat olika i skilda kommuner. Såsom exempel härpå har anförts, att medan i en kommun ett beviljat understöd, exempelvis i form av sjukhusvård, ansetts såsom fattigunderstöd, ett liknande understöd ansetts på grund av förekommande omständigheter icke äga denna natur i en annan kommun. Det lär till följd härav inträffat, att personer, som åtnjutit understöd, vars karaktär av fattigunderstöd kunnat vara omtvistad, blivit uppförda bland de för fattigunderstöd häftande och berövade sin rösträtt utan att äga vetskap om anledningen härtill. Det kunde även ifrågasättas, huruvida understöd, som blott tillfälligtvis beviljats en person eller hans hustru eller barn, över huvud taget bör verka diskvalificerande i fråga om rösträtten även i sådana fall, då han utan eget förvållande kommit i belägenhet att behöva anlita det allmännas bistånd och möjlighet för honom icke finnes att ersätta den lämnade hjälpen.

Det anförda torde vara nog att ådagalägga, att en modifikation av gällande bestämmelse angående det så kallade fattigvårdsstrecket kunde ifrågasättas. Den i den förevarande motionen föreslagna ändringen anser sig utskottet emellertid icke kunna tillstyrka. Såsom av 1912 års konstitutionsutskott framhållits emot enahanda ändringsförslag, hava redan under rösträttsfrågans tidigare behandling grundade anmärkningar framställts emot att åt stadgandet gives en sådan avfattning, som den, motionärerna föreslagit. Då det förevarande spörsmålet år 1912 var föremål för riksdagens prövning, föreslog konstitutionsutskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t täcktes anhålla om utredning och förslag till sådan ändrad lydelse av § 16 b) riksdagsordningen, att icke från valrätt uteslötes den, som av den allmänna fattigvården åtnjöt understöd av mera tillfällig beskaffenhet. Nämda förslag avslogs emellertid av första kammaren. Under debatten härom framhölls bland annat, hurusom ifrågasvarande grundlagsstadgande måste ställas i samband med fattigvårdslagstiftningen, samt att, då densamma vore under omarbetning, resultatet härav borde avvaktas, innan ändringsförslag i grundlagen begärdes. Då utskottet till fullo delar denna uppfattning, anser utskottet, att den förevarande frågan för närvarande ej lämpligen bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att den förevarande motionen i nu behandlade delar ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 augusti 1914.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

dels av herrar *Edén, Kjellén, Stadener, Skarstedt, Aug. Ljunggren* och *Leander*, som yrkat, att utskottet, i anledning av herr Brantings motion, måtte tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke § 16 mom. b) i riksdagsordningen må kunna på sådant sätt förändras, att från valrätt icke uteslutes den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter understöd av mera tillfällig beskaffenhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Till stöd härför har herr Edén för sin del anført följande: »Redan 1912 års konstitutionsutskott tillstyrkte, med anledning bland annat av en motion av herr Widén, en skrivelse till Kungl. Maj:t i av oss nu avsedd riktning. 1912 års konstitutionsutskotts motivering lyder: »Såväl herr Branting m. fl. som herr Lindhagen m. fl. hava föreslagit, att § 16 mom. b) riksdagsordningen må ändras därhän, att rösträtt suspenderas endast för den, som står under fattigvårdsstyrelses målsmansrätt. Herr Widén har å sin sida föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att från valrätt skulle uteslutas allenast den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter full försörjning, som ej är tillfällig.

Såsom herr Widén i sin motion utförligt framhållit, var formuleringen av det ifrågavarande villkoret för valrätt under rösträttsfrågans tidigare behandling synnerligen omtvistad, och vid framläggande av 1906 års rösträttsproposition ansåg föredragande departementschefen, att

vissa betänkligheter vidlåde denna formulering. Då man emellertid ej lyckades åstadkomma någon bättre avfattning, godtogs den nuvarande formuleringen. Det framgår nu av de väckta motionerna, att de från början hysta betänkligheterna visat sig fullt befogade, och att tillämpningen av dessa bestämmelser i flere avseenden varit otillfredsställande. Det synes därför utskottet, att åtgärder böra vidtagas för att nu åstadkomma en formulering, som bättre motsvarar syftet med ifrågasatt bestämmelser.

Det av herr Branting m. fl. och herr Lindhagen m. fl. framställda förslaget finner sig utskottet dock icke kunna biträda. Mot den av dessa motionärer föreslagna avfattningen framställdes redan under röst-rättsfrågans tidigare behandling anmärkningar, vilka måste erkännas vara befogade. Det torde vara lämpligare att, såsom herr Widén föreslagit, hänskjuta frågan till utredning av Kungl. Maj:t. Därvid kan utskottet emellertid icke binda sig vid den av herr Widén angivna lösningen, att uteslutningen från rösträtt skulle drabba allenast den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter full försörjning, vilken ej är tillfällig. Detta redan av den grund, att det med fog torde kunna ifrågasättas, om en sådan formulering är tillräckligt klar och lämnar tillfredsställande vägledning vid vallängdens uppgörande. Enligt utskottets mening bör också prövas, huruvida en lösning skulle kunna vinnas genom bestämmelser i den riktning, som finnas i Tyskland, nämligen att vissa angivna former av fattigunderstöd icke skulle diskvalificera för rösträttens utövning. Utskottet hemställer sålunda om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte, men så avfattad att hos Kungl. Maj:t anhålles om utredning och förslag till sådan ändring av § 16 riksdagsordningen, att den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter understöd av mera tillfällig beskaffenhet, icke uteslutes från valrätt.»

Samma starka skäl, som föranledde 1912 års konstitutionsutskotts initiativ, föreligga alltjämt, och det nuvarande konstitutionsutskottet synes ej heller kunna underkänna dessa skäl. Att utskottet det oaktat motsätter sig en skrivelse med anledning därav att fattigvårdslagstiftningskommittén icke ännu framlagt sitt betänkande, kan icke anses berättigat. Vare sig den blivande fattigvårdslagstiftningen går i den ena eller andra riktningen, så är tydligen behovet av en ändring i det politiska fattigvårdsstrecket ögonskenligt. Den omständigheten, att fattigvårdslagstiftningskommitténs ordförande, herr Widén, år 1912 avgav motion i ämnet, torde för övrigt belysa, att denna kommittés resultat ej behöva eller böra avvaktas för ett ingripande i den föreliggande frågan om fattigvårdens inverkan på den politiska rösträtten»;

dels av herrar *Edén, Stadener, Skarstedt, Aug. Ljunggren* och *Leander* mot utskottets motivering även i övriga delar;

dels ock av herrar *Olof Olsson, Waldén* och *Hallén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka den i motionen gjorda hemställan.